

K J Æ R E M Å L
T I L
H Ø Y E S T E R E T T S K J Æ R E M Å L S U T V A L G

Ansvarlig advokat
Sigurd Knudtzon

Oslo, 15.10.03

Sak nr. Gulating lagmannsretts kjæremålssak nr 03-00957

Kjærende part: John Knutsen
Torleiv Kvalviks gate 5 b
4022 STAVANGER

Prosessfullmektig:
Advokat Sigurd Knudtzon
Simonsen Føyen Advokatfirma DA
P.b. 6641 St. Olavs Plass
0129 OSLO

Kjæremotpart: Ingen
Prosessfullmektig Ingen

Saken gjelder Innsyn i dokumenter i dødsboskifte

1. Gulating lagmannsrett avsa 16. september 2003 kjennelse med følgende slutning:

1. *Kjæremålet mot Ole Andreas Knutsens dødsbo avvises.*
2. *Kjæremålet mot tingrettens beslutning forkastes.*
3. *2-to- uker fra forkynnelse av denne kjennelse betaler John F. Knutsen kr 5000,- -kronerfemtusen- til O.A. Knutsens dødsbo til dekning av sakens saksomkostninger.*

Kjennelsen påkjæres med dette til Høyesteretts kjæremålsutvalg hva angår kjennelsens punkt 2 og 3. Kjæremålet retter seg mot feil saksbehandling og feil lovanvendelse.

2. Dette kjæremål har ingen motpart. Lagmannsretten fant at kjæremålet mot boet i lagmannsrettssaken måtte avvises, under henvisning til Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av 20.06.03 i sak HR-2002-01680 som la til grunn at at boet som sådan ikke kan være part i en sak som gjelder den "allmenne styringa av eit dødsbo".

Kjærmålsutvalget uttalte i samme kjennelse i pkt 36 til grunn at "Når dødsbuet slik ikke kan være motpart, må kjæremålet da behandles enten uten motparter eller med staten som motpart." Selv om kjæremålet i lagmannsretten mot boet ble avvist, besluttet lagmannsretten at kjæremålet skulle undergis realitetsbehandling uten motpart.

Partsforholdet vil således være tilsvarende i kjæremålet til Høyesteretts kjæremålsutvalg som lagmannsretten la til grunn at skulle være riktig.

3. Kjærmålsutvalgets kompetanse

Kjærmålsutvalgets kompetanse til å behandle dette videre kjærmål er begrenset i henhold til tvistemålsloven § 404. Begrunnelsen for kjæremålet faller imidlertid under unntaksbestemmelsen i § 404 første ledd pkt 2 og 3, hvorved kjærmålsutvalget har kompetanse til å behandle saksbehandlingsfeil og lovanvendelsesfeil, som er tilfelle i dette kjærmål.

I kjærmålsutvalgets ovennevnte kjennelse av 20.06.03 ble det lagt til grunn at selv om innsynsretten ikke følger direkte av skifteloven § 19 vil vurderingen uansett være basert på en slik uskreven rettsregel som kan prøves i et videre kjærmål at dette må gå inn under tvistemålsloven § 404, første ledd pkt 3.

Dette kjærmål gjelder tilsvarende innsynsrett i dødsboets dokumenter under henvisning til skifteloven §§ 15, 17 og 19 om hvordan boet skal forvaltes. Selv om avgjørelsen ikke bygger på en konkret lovbestemmelse, men en rettsregel som utledes av disse bestemmelser, og i hvert fall utledes av § 19, vil kjærmålsutvalget under henvisning til nevnte avgjørelse altså være kompetent til å behandle dette kjæremålet.

Skifteloven § 27 har også en begrensning om at kjæremålet ikke kan grunnes på at dette er uhensiktsmessig eller uheldig. Når kjæremålet begrunnes i saksbehandlingsfeil og lovanvendelse faller dette utenfor begrensningen i skifteloven § 27.

4. Ad feil saksbehandling

Feil saksbehandling har skjedd ved at lagmannsrettens begrunnelse er mangelfull.

Lagmannsretten har i sin begrunnelse vurdert innsynsspørsmålet på bakgrunn av hva som er hensiktsmessig. Dette er for det første lagmannsretten avskåret fra å prøve i henhold til skifteloven § 27.

Dernest har lagmannsretten unnlatt å vurdere om hvorvidt det foreligger en innsynsrett på bakgrunn av en forståelse av skifteloven § 19, sml §§ 15 og 17. Selv om det er vist til skifteloven § 19 i kjæremålet til lagmannsretten, nevner lagmannsretten ikke denne bestemmelse overhodet i sin kjennelse. Lagmannsretten er godt kjent med nevnte kjennelse i Høyesteretts kjærmålsutvalg og viser også til denne, men foretar likevel ikke noen vurdering av innsynsretten i henhold til skifteloven § 19 som er det rettslige vurderingstema hva angår innsynsretten, jf begrunnelsen i nevnte kjennelse av 20.06.03.

Saken reiser lovtolkningsspørsmål av slik betydning at det uansett er en saksbehandlingsfeil at kjærmålsutvalget ikke har grunnlag for å prøve om lagmannsrettens tolking av angjeldende rettsregel er riktig.

Feilen i saksbehandlingen synes klart å ha hatt innvirkning på resultatet.

5. Feil rettsanvendelse

Lagmannsretten har tatt feil i sin regelforståelse ved ikke å ta utgangspunkt i den rett som arvinger har med hensyn til innsyn i boets dokumenter, jf rettsregelen som utledes av skifteloven § 19. Lagmannsretten anfører at det "spørsmål kjæremålet i realiteten gjelder er således ikke om arvingene har innsynsrett, men hvorledes denne rett skal praktiseres." Dette medfører ikke riktighet og slik er heller ikke saken lagt opp fra den kjærende parts side.

Det fremkommer klart av sakens dokumenter at den kjærende part ikke får innsyn i sakens dokumenter. Det er også opplevd at det utleveres dokumenter av stor betydning fra bobestyreren til andre arvinger, selv om dette gjelder dokumenter som det spesielt er bedt om fra den kjærende parts side. Gjennom hele bobehandlingsperioden på over 10 år har den kjærende part og hans bror og medarving Olav F. Knutsen en rekke ganger erfart at de ikke får innsyn i dokumenter som de har spurt om, sml nærmere nedenfor.

Begjæringen om å få innsyn er nettopp tatt ut for å få rettens medhold i at alle arvinger har en alminnelig innsynsrett i dødsboets dokumenter.

At det prinsipielt foreligger en innsynsrett fremkommer også av ovennevnte kjennelse av 20.06.03 fra Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålsutvalget anfører i pkt 50:

"Lagmannsretten har lagt til grunn at vurderinga skal skje etter ei avveging der det skal svært tungtvegande grunnar til for å nekte ein loddeigar innsyn i budokument. Utvalet er kome til at dette er korrekt forståing av rettsreglane.

Kjæremålsutvalget viser her til hvilket vurderingstema som eventuelt skal legges til grunn i spørsmålet om innsynsretten skal nektes. Lagmannsretten har ikke engang vurdert om det foreligger tungtveiende grunner for å nekte innsyn.

I dette dødsboet er forholdet til kreditorene heller ikke relevant som en eventuell tungtveiende grunn for å nekte innsyn idet den kjærende part har overtatt ansvaret for gjelden, og fordi gjelden utgjør kun ca kr 4 millioner av en bofromue på antatt kr 100 millioner, ifølge bobestyrer.

Lagmannsretten har lagt til grunn vurderingstemaet i kjæremålet om hvorvidt det er "fremkommet opplysninger som underbygger at loddeiernes innsynsrett rettsstridig er eller vil bli tilsidesatt gjennom den praksis som har vært fulgt av bobestyreren, og som tingretten har gitt sin tilslutning til." Lagmannsretten konkluderer med at denne ikke kan prøve tingrettens skjønnsutøvelse med mindre denne fremstår som rettsstridig.

Lagmannsretten viser her at det er en hensiktsmessighetsvurdering som er lagt til grunn for sin avgjørelse, hvilket lagmannsretten som nevnt er avskåret fra å prøve

Lagmannsretten synliggjør dessuten at vurderingstemaet har vært annerledes enn slik det var lagt opp til fra den kjærende part side ved at det ble krevet et generelt innsyn og at en slik rett fremkommer av gjeldende rett. Dersom lagmannsretten skulle nekte et slikt innsyn måtte dette være begrunnet i tungtveiende hensyn, jf ovennevnte kjæremålskjennelse av 20.6.03, som f.eks

forholdet til kreditorer i et insolvent dødsbo, men slike grunner foreligger ikke i denne saken, og er heller ikke påberopt.

Lagmannsretten viser til påstanden fra den kjærende part om at saken egentlig ikke dreier seg om innsynsrett, men hvordan denne skal praktiseres. En slik forståelse er det som nevnt ikke noe grunnlag for. Påstanden i kjæremålet er formet slik at det ikke skal være noen tvil om innsynsretten og at innsynsretten ved en konkret rettslig slutning også om nødvendig skal kunne tvangsfullbyrdes med hensyn til hvordan innsynsretten skal kunne gjennomføres, jf nedenfor under pkt. 7.

6. Rettsregelen om arvingers innsyn i et offentlig dødsbos dokumenter underbygges av rettigheter som den kjærende part har i henhold til internasjonale konvensjoner. Den kjærende part gjør således gjeldende at en arvingers innsyn i et offentlig dødsbos dokumenter også er en "borgerlig rettighet under rettergang" som er beskyttet under artikkel 6 under den europeiske menneskerettskonvensjon av 04.11.1950 (EMK), og innsynsretten er en rettighet under artikkel 8 pkt 1 litra a) i FN konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 16.12.1966 som gir enhver rett til å fremme og beskytte sine interesser på blant annet det økonomiske område.

I henhold til menneskerettsloven § 3, jf § 2 går bestemmelser i disse konvensjoner foran bestemmelser i annen norsk lovgivning ved motstrid.

Det må anses å være en "borgerlig rettighet under rettergang" for en arving å få innsyn i et offentlig dødsbos dokumenter og for herunder blant annet å kunne "fremme og beskytte sine interesser på det økonomiske område". En bobestyrer kan betraktes som en forvalter av arvingenes formue, i hvert fall her hvor forholdet til kreditorinteresser ikke er aktuelt tema.

Disse konvensjonsbestemmelser tilsier på et selvstendig grunnlag at den kjærende part bør få innsyn i boets dokumenter.

For så vidt gjelder denne innsynsrett på andre rettsområder, herunder innsyn i dokumenter i henhold til tvistemålsloven § 135, som også vil kunne påberopes i skiftesaken i henhold til skifteloven §22, partsdokumenter i henhold til forvaltningslovens bestemmelser, , og i ligningsdokumenter. Reglene om innsynsrett i dokumenter som angår en selv er et så grunnleggende rettsprinsipp at det må foreligge særlige grunner til at en domstol skal kunne sette innsynsretten tilside. Kjæremålsutvalgets uttalelser i ovennevnte kjennelse av 20.06.03 kan forstås som en stadfestelse av dette rettsprinsipp innen skifterettens område, som lagmannsretten har unnlatt å ta hensyn til. Dette er også en rettsanvendelsesfeil.

EMK artikkel 13 reiser også krav om at "Enhver hvis rettigheter og friheter fastlagt i denne konvensjon blir krenket, skal ha en effektiv prøvingsrett ved en nasjonal myndighet uansett om krenkelsen er begått av personer som handler i offisiell egenskap". (Kravet til effektivt rettsmiddel).

Lagmannsrettens kjennelse er i strid med kravet til "effektivt rettsmiddel". Begrunnelsen for dette er at lagmannsretten for så vidt argumenterer for at det

foreligger en innsynsrett. Men spørsmålet om innsynsrett henvises tilbake til den domstol (tingretten) som allerede har begått en feil ved ikke å sørge for at innsynsretten blir gjennomført. Kjæremålsinstansen skulle ha sørget for at spørsmålet om innsynsrett ble avklart ved en i "instruks eller pålegg", som rettslig skjer i form av en kjennelse som de berørte parter, herunder tingretten som skifterett og ansvarlig boforvalter og bobestyrer, er forpliktet til å forholde seg til.

Både tingrett og bobestyrer legger til grunn at innsynsretten kan begrenses til formål som disse finner det hensiktsmessig å informere arvingene om og/eller utsettes til et tidspunkt som tingrett/bobestyrer finner hensiktsmessig. Dette må være i strid med retten til det alminnelig innsyn, sml. også innsynsretten i henhold til tvistemålsloven § 135. Lagmannsretten har i sin avgjørelse gitt tingretten og bobestyrer medhold i at innsynsretten kan begrenses på denne måten etter bobestyrers og tingrettens eget skjønn. Noen slik skjønnsmessig begrensning kan ikke forstås etter gjeldende rett, slik dette er uttrykt i nevnte kjennelse av 20.06.03 og for så vidt etter EMK artikkel 6 og 13.

7. Den kjærende part har en rekke forskjellige måter forsøkt å få innsyn i dokumenter i skiftet uten å lykkes. I Kjæremålet til lagmannsretten er det vedlagt korrespondanse med bostyrer om den kjærende parts forsøk på innsyn. Også overfor Domstoladministrasjonen har den kjærende part gjort henvendelser uten at dette har medført noen resultater. Vedlagt følger yttelrigere - ikke uttømmende - dokumentasjon som viser hvor vanskelig det er "å nå frem" i sine anmodninger om innsyn:

Bilag 1: Kopi av telefax av 30.5.02 fra Olav F. Knutsen til bobestyrer advokat Bauge

Telefaxen ble ikke besvart.

Bilag 2: Kopi av telefax av 31.08.02 fra John F. Knutsen til bobestyrer advokat Bauge.

Dokumenter ble ikke oversendt da bobestyrer advokat Bauge ikke fant dette hensiktsmessig. Som nevnt tidligere mottok imidlertid andre arvinger kopi av dokumenter.

Bilag 3: Kopi av brev av 02.12.02 fra John F. Knutsen til Haugesund skifterett.

Brevet ble ikke besvart. Heller ikke ble noen dokumenter oversendt slik det ble anmodet om i brevet.

Bilag 4: Kopi av brev av 08.01.03 fra John F. Knutsen til Domstoladministrasjonen

Bilag 5: Kopi av brev av 13.02.03 fra Haugesund skifterett til Domstoladministrasjonen.

Bilag 6: Kopi av brev av 05.03.03 fra Domstoladministrasjonen til John F. Knutsen

Bilag 7: Kopi av telefax av 23.03.03 fra John F. Knutsen til Domstoladministrasjonen.

Bilag 8: Kopi av telefax av 10.07.03 fra John F. Knutsen til Haugesund skifterett

Denne fremstilling er gjort for å vise at den kjærende part og hans bror Olav F. Knutsen er motarbeidet i sine forsøk på å få innsyn i dokumenter i dødsboet. Dette er begrunnelsen for at det er nedlagt en mer konkret påstand enn kun retten til innsyn. For så vidt har lagmannsretten akseptert prinsippet om innsyn, men har som nevnt lagt til grunn at innsynet kun er et spørsmål om hensiktsmessighet. Dette bringer ikke den kjærende part noe videre i en praktisk situasjon.

Det foreligger for øvrig to tvister under behandling ved Gulating lagmannsrett i tilknytning til O. A. Knutsens dødsbo. For begge tvistene gjelder at John F. Knutsen og hans bror er nektet innsyn i de dokumenter/forhold som dannet grunnlaget for skifteretten/tingrettens beslutning. På den annen side ble de øvrige arvinger, jevnfør bobestyrer/tingretts hensiktsmessighetskriterium, ikke underrettet verken av tingretten eller av bobestyrer om at det var fremsatt krav om innsyn i boets dokumenter (denne sak).

På vegne av John F. Knutsen nedlegges slik

P å s t a n d:

1. Prinsipalt:

John F. Knutsen har rett til fullstendig og fortløpende innsyn i alle boets forhold, inklusive rett til fortløpende å motta kopi av all inngående og utgående korrespondanse.
2. Subsidiært:

Lagmannsrettens kjennelse oppheves og hjemvises til ny behandling.
3. John F. Knutsen tilkjennes saksomkostninger for lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg. .

Dette kjæremål i 4 – fire – eksemplarer.

Oslo, 15.10.03
SIMONSEN FØYEN Advokatfirma DA

Sigurd Knudtzon
Advokat